



VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Emil Sparv

Grå Ekonomi inom Hotell- och Restaurang- branschen

Företagsekonomi och turism
2014

VASA YRKESHÖGSKOLAN
VASA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Hospitality management and tourism

ABSTRACT

Author	Emil Sparv
Title	Grey economy in the hotel- and restaurant business
Year	2014
Language	Swedish
Pages	36+13
Name of Supervisor	Kirsi Salonmaa

The focus of this thesis is to find out how bars, restaurants and hotels commit economic crimes. I will also try to find out how the government and the other authorities react to economic crimes and how they try to stop them.

In the theoretical part of my thesis I will write about the laws and regulations that the government has put together to try to stop the crimes. I will be interviewing 5 persons that all work in the hotel and restaurant business. I also made a small questionnaire about the subject to some students in Vasa University of applied science.

In this thesis I found out that economic crimes still exist and are done in the hotel and restaurant business. The rate of crimes being committed has dropped due to good government control and new laws.

In the questionnaire I found that young people often work so that they earn an illegal salary, that is a salary for which taxes or other required payments have been paid. The work the person did was often in a family owned business that either was owned by the person's family or someone that the person knew.

Lack of statistics about the problem made the research more challenging, almost all of the statistics were about the capital city, Helsinki, and I was not able to compare Helsinki with the region in which I did my research in.

Keywords: Hotel Restaurant Economical Crime

INNEHÅLL

ABSTRAKT

ABSTRACT

1. INLEDNING	6
2. GRÅ EKONOMI	7
2.1 Problem inom branscherna	8
2.2 Branschen och konjunktur	11
2.3 Bekämpning av grå ekonomi	12
2.4 Övervakning och alkoholförsäljnings licens	14
3. BESTRAFNING OCH KVITTOSKYLDIGHETSLAGEN.....	16
3.1 Bakgrunder till kvittoskyldighetslagen.....	16
3.2 Kvitto skyldighetslagen, 1.1.2014	17
3.3 Syfte 18	
4. ANDRA PLANERADE ÅTGÄRDER.....	19
4.1 Typgodkända kassaregister	19
4.2 Bättre kontroll möjligheter	20
4.3 Identitetsbevis med skattenummer på arbetsplatsen.....	20
5. INTERVJUERNA.....	23
5.1 Syfte 24	
5.2 Validitet och reliabilitet	24
5.3 Problem.....	24
6. DE INTERVJUADE	25
7. ANALYS	27
7.1 Tema 1, Hur syns grå ekonomi?	27
7.2 Tema 2, Kontrollerna i företagen.....	30
7.3 Tema 3, kvittoskyldighetslagen	31
7.4 Tema 4 – frågeformulär	32
8. SAMMANFATTNING.....	34
BILAGA 1 - INTERVJU FRÅGORNA 1,4 OCH 5.....	37
BILAGA 2 – UTSKRIVNA SVAR PÅ INTERVJU FRÅGORNA.....	39
BILAGA 3 – SKATTESKYLDIGHET	44
BILAGA 4 - MODELL KVITTOT	45

BILAGA 5 – TOIMIALA.....	46
BILAGA 6 – FRÅGEFORMULÄR	47
KÄLLOR	49

1. INLEDNING

Jag har länge varit intresserad av ämnet, speciellt problem inom hotell branschen där jag själv arbetar. Rykten berättar också om hur t.ex. nattklubbs och restaurang branschen har använt sig mycket flitigt av grå ekonomi och andra ekonomiska brott och därför vill jag forska om de överhuvudtaget existerar. Myndigheternas sätt att arbeta och attityden till branschen intresserar mig också, hur förhåller man sig till kontrollanterna och hur arbetar kontrollanterna när de är på sina oväntade besök.

Den nya lagen om kvitto skyldighet som togs i kraft 1.1.2014, hur har denna lag påverkat restaurang- och hotellbranschen i fråga, och hur bra de olika delarna inom branscherna t.ex. krögarna, hotellföretagarna, personalen och myndigheterna tycker att lagen har övervakats och fungerat.

Den traditionella definitionen på grå ekonomi är, en i sig laglig ekonomisk verksamhet som döljs för myndigheterna eller vars inkomst döljs i syfte att undvika skatter och avgifter. Det vanligaste är att man betalar en arbetares lön ”svart” alltså kontant direkt till arbetaren och att man döljer inkomster, genom att sälja produkter utan kvitto och utan att meddela om detta i företags bokslut.

Gråekonomi är ett mycket stort problem för myndigheterna i Finland. År 2008 gick staten miste om 10-14 miljarder euro p.g.a. gråekonomi i samtliga branscher, det är nästan 7% av landets BNP.

På grund av att ämnet är så otroligt känsligt och väcker starka känslor har jag beslutit mig för att hålla alla platser och personer som jag intervjuat anonyma. Huvudsyftet med arbetet är alltså att kartlägga problemet och problemen med grå ekonomi inte fånga förbrytarna.

I min empiriska del delar jag upp de olika intervju frågorna i teman, varje tema är en fråga från intervjun och handlar om ett problem inom ekonomisk brottslighet och grå ekonomi.

2. GRÅ EKONOMI

De vanligaste formerna av gråekonomi är svarta löner, falska kvitton och illegala företagsinkomster. Svarta eller hemliga löner är lön för ett arbete som betalas ut till arbetaren utan skatter och arbetslöshetspenning etc. Falska kvitton använder företag för att få siffrorna att stämma, kvitton som skrivs ut fast ingen produkt säljs. Det är mycket svårt att redogöra hur stort fusk förekommer i Finland, verksamheterna döljs oftast mycket väl och brotten blir sällan anmälda. Inkomsterna företagen får från t.ex. falska kvitton används ofta till andra ekonomiska brott som t.ex. svart arbetskraft, inkomsterna snurrar alltså runt i en illegal cirkel. Grå ekonomi är inte något som enbart förekommer i inhemska företag eller i Finland. Inrikeshandel, internationell handel och placeringsverksamhet är drabbad av samma problem. (Vero.fi)

Grå ekonomi är vanligast inom byggnads- och transportbranschen, båda branscherna är mycket arbetskrafts krävande branscher och anställer stor mängd arbetstagare.

Skattemyndigheterna har många sätt att bekämpa ekonomiska brott och gråekonomi, de vanligaste verktygen till detta är skatterevisioner, olika projekt och kampanjer samt handledning och övervakning i samband med företagets beskattning. Skatteverket använder mycket stora resurser för bekämpning av gråekonomi, år 2011 gick ca. 30 % av skatteverkets skatterevisionsenhetens tid åt att bekämpa gråekonomi. Gråekonomi och ekonomisk brottslighet ökar ofta under låg konjunktur. (Vero.fi)

I de landsomfattande skatteövervakningsprojekten som skatteverket utför fokuserar man sig på de branscher där skatteverket vet att grå ekonomi förekommer. Hotell-, restaurang-, transport- och byggnads branscher är de vanligaste. Företag som tros begå skattefusk granskas och på basen av granskningen vidtar skatteverket nödvändiga åtgärder. I byggnadsbranschen förekommer mest gråekonomi, mycket p.g.a. den stora mängden arbetskraft som behövs på byggen. (Vero.fi)

Staten och polismyndigheterna har en kampanj mot internet relaterad gråekonomi och vanlig gråekonomi. Försäljning av falsk eller stulen vara samt även identitets stölder har blivit allt mer vanligt, speciellt via internet. Det har blivit allt vanligare ett sälja varor över internet och detta har också såklart ökat brottsligheten och den gråa ekonomin. Att stoppa den här formen av gråekonomi har blivit ett av statens huvudsyften med den nya kampanjen. Kampanjen heter ”Harmaa Talous, Musta Tulevaisuus” som rakt översatt betyder Grå Ekonomi, Svart Framtid. Med denna slogan vill staten gå ut sprida budskapet att fusk och brottslig verksamhet inte är lönsam och endast leder till en mörk eller svart framtid. En av kampanjens slagord är ”om något låter för bra för att vara sant, så är det oftast det”. Slagordets mening är att uppmuntra människor till en andra tanke före de beslutar sig för något som låter för bra för att vara sant. Kampanjen förs fram via radio och ses på olika reklam skyltar. (Mustatulevaisuus.fi)

Grå ekonomi påverkar den privata arbetstagaren på många sätt, människor som jobbar inom företag som bedriver grå ekonomi vet sällan det själv. En arbetares pension skydd, arbetslöshetspremie och försäkringsbetalningar är ofta saker som kriminella företag lämnar obetalt. Pensionsskyddscentralen har genom sina utredningar år 2010 upptäckt mellan 14 500 – 16 800 oförsäkrade arbetare. Över 120 miljonereuro i oförsäkrade arbetare. Detta är alltså inte en frågan om så kallade svarta eller hemliga löner utan arbetare som jobbat oförsäkrade och mängden lön de har fått. Omkring 1000 arbetsgivare döms årligen för obetalade arbetslöshetspremier. (HE 23/2013)

2.1 Problem inom branscherna

Enligt skatteverkets övervakningsenhet är gråekonomi svår att bekämpa inom restaurang- och hotellbranschen. Runt 60% av alla produkter och tjänster som rör sig i branschen går till privat konsumtion, dessa privat kunder behöver sällan kvitton till t.ex. bokslut etc. så det är mycket svårt att följa eller registrera köpen om inte kunden själv tar initiativ. Gråekonomi syns inom dessa branscher oftast i form av odeklarerade vinster och matförsäljningar samt svarta löner. Unga människor jobbar oftast svart p.g.a. de är okunniga om problemet och i behov av pengar. Det är också vanligt att man med flit gör konkurs och före detta överför allt mate-

riellt värde från bolaget, före det blir ett konkursbo. Detta leder till att bolaget inte har råd att betala för uppkläringen av konkursen och de som gått i borgen lämnar som betalnings skyldiga. (mara.fi)

År 2009 gjorde Matkailu- ja ravintolapalvelut RY (MaRa Ry) en undersökning om gråekonomi. Med undersökningen försökte man klargöra hur stor andel av försäljningen inom hotell- och restaurangbranschen går odeklarerad och hur stor del av branschen har skulder till staten. (mara.fi)

Företag inom hotell- och restaurangbranschen kan delas upp i två grupper, de som har alkoholförsäljnings tillstånd och de som inte har. Inom branschen finns runt 13000 företag var av 8300 har lov att sälja alkohol. de 4700 företag som inte har lov fungerar till största del inom hotellbranschen. Av dessa 8300 företag är 1226 företag skatteskyldiga. Skulden dessa företag har till staten är 13.4milj alltså ungefär 11000€ i medeltal per företag. De skuldsatta företagen utgör alltså 14,7%. År 2008 betalades 130000 - 140000 arbetares årliga timmängd ut som hemliga löner, alltså runt 270 milj. euro. På grund av detta gick staten miste om ca. 70 miljoners skatteinkomster. (HE 23/2013)

Tabellen om skatteskyldiga som finns som bilaga 3 är från skatteverkets ”Harmaa talous 2012” rapport, i tabellen visas hur stor procent av företag är skatteskyldiga i specifika branscher år 2012. I tabellen syns att byggnadsbranschen har mest skatteskyldiga, 26%, och hotell och restaurang branschen är andra med 22%. Tabellen visar alltså att hotell och restaurang branschen har landets näst högsta skatte skyldighets grad, 22% av alla de företag som är aktiva inom branschen har alltså skatte skyldigheter.. Skatte skyldighet är ofta en bidragande faktor till eller en följd av grå ekonomi och ekonomisk brottslighet.

Den vanligaste formen av gråekonomi är att sälja förbi kassasystemet. Man tar betalning men slår inte in köpet i maskinen och kunden får inget kvitto. De inkomster som kommer in från denna aktivitet kan man t.ex. använda för att betala hemliga löner. De som jobbar och får hemliga eller svarta löner är ofta arbetslösa eller studerar och får studie eller stödpenning av staten.

Inom branschen förekommer också kvittohandel och penningtvätt. Företag köper eller byter kvitton med varandra som inte är sanna, sedan bokförs dessa i sina bokslut så att numrorna stämmer. Pengarna tas ur företaget och används för annan illegal aktivitet som t.ex. människohandel. Pengarna som tas ut är skattefria och mycket svåra att spåra. (TEM 3/2013)

Grå ekonomi inom hotell och restaurangbranschen ökar även på grund av de korta arbetas kontrakten, deltids arbete samt för att branschen är en s.k. allemans bransch dvs. den kräver mycket lite skolning. Deltids arbetare är ofta unga människor som inte känner till sina rättigheter, eller den lagstiftning man måste följa när man jobbar. (TEM 3/2013)

Det är också relativt lätt att öppna eller starta en restaurang, det behövs inget stort startkapital. Detta bidrar till att tröskeln för att öppna en restaurang är låg och nästan vem som helst kan göra så, vilket i sin tur bidrar till gråekonomi och brottslighet. (TEM 3/2013)

Det har också blivit mer populärt för företag att sälja alkohol olagligt, genom att inte söka om tillstånd för alkoholförsäljning men ändå sälja. På detta sätt sparar företagaren in kostnader och det är mycket svår för myndigheterna att spåra eller upptäcka. En restaurang som inte har rätt till alkoholförsäljning får inte kontrolleras av tillståndsmyndigheterna som kontrollerar alkoholförsäljning, dessa företag kontrolleras endast av skattemyndigheterna som inte har auktoritet eller möjlighet att kontrollera ett företags alkoholförsäljning. Oftast handlar detta problem om okunnighet när det kommer till lagen, men ibland gör företagare detta medvetet. När företagaren som medvetet inte sökt om lov för alkoholförsäljning köper sin sprit olagligt via t.ex. smugglare från Estland istället för att köpa det från Alko, är risken för att hen lämnar fast ännu mindre. (vero.fi / HE 23/2013 / TEM 3/2013)

Ur Sannikkos och Kärkkäinens rapport om Hotell och restaurang branschen i Finland finns det en tabell som bilaga 5. Tabellen visar hur många och på vilka branscher grå ekonomi förekommer. ”Harmaa” betyder att någon form av ekonomiskt brott har påträffats. Tabellen visar klart var gråekonomi oftast påträffas: Restauranger, Kafeterian och nattklubbar. Av alla företag som kontrollerades,

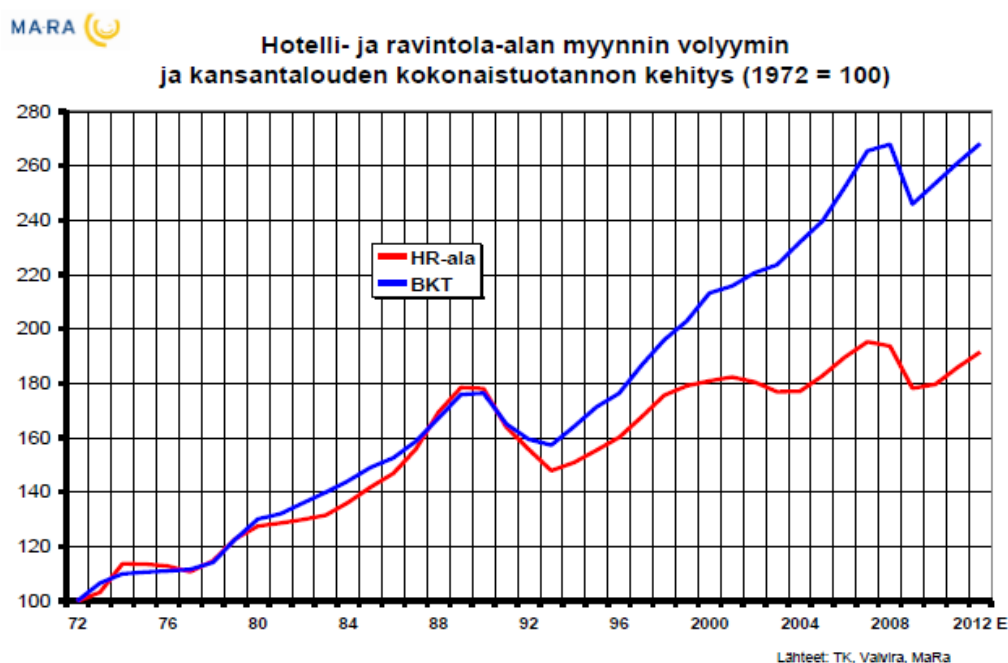
1 193st, fann man brister eller brottslig aktivitet i 383st. (32,1%). Det kontrollerades alltså endast 1 193 företag av hela 20 924, vilket visar hur stor mängd företag som möjligen håller på med grå ekonomi gick o kontrollerat. Under tabellen finns också en förenklad tabell, där det syns i vilka branscher det finns grå ekonomi samt mängden och procentuella andelen på svenska.

2.2 Branschen och konjunktur

Hotell- och restaurangbranschen är mycket konjunkturkänslig. När människor förtjänar mindre eller till och med förlorar sina jobb så sparar de, det första man oftast sparar in på är restaurang besök och resor. (TEM 3/2013)

Fast det finländska folket sparar på restaurang besök under svåra ekonomiska tider har de senaste åren ändå gått mot det bättre. Människor har hittat till restauranger även under veckorna, något som var ovanligt förr. (yle.fi)

TABELL 3, MaRa Försäljnings volym



Grafen ovan är från MaRa Rys rapport om Hotell och restaurang branschen. Den visar hur Bruttonationalproduktionen (blå) och hur försäljnings volymen för hotell

och restaurang branschen går hand i hand. När Finlands ekonomi stiger och sjunker så följer Hotell- och restaurangbranschen efter.

2.3 Bekämpning av grå ekonomi

Grå ekonomi finns överallt och utövas konstant och därför är det mycket viktigt att konsumenten hjälper myndigheterna i bekämpningen av gråekonomi. Det lättaste sättet är att alltid begära kvitto för köpt produkt, och kolla att informationen på kvittot stämmer, köptes produkten vid denna tidpunkt? Är produkten och priset rätt? Om denna information inte stämmer eller om man inte fått något kvitto skall man ta kontakt med skatteverket. (TEM 3/2013)

En restaurang som konstant säljer billig mat är också ett tecken på att allting inte är lagligt, T.ex. en pizzeria kan inte sälja pizza i Finland för under 6 €. Priset är helt enkelt för lågt för att pizzerian skall göra vinst om företagaren sköter alla sina lagstadgade förpliktelser som t.ex. skatt etc. För en vanlig pizza utgör råvarorna ungefär 30 % av priser. Arbetskostnader, det vill säga löner och arbetsgivaravgifter utgör runt 35 %, 11,5 procent för moms, hyra i genomsnitt 9,5 procent och övriga fasta kostnader på 8,0 procent. I restauranger som ofta byter namn men ägaren förblir den samma är det också vanligt att det förekommer gråekonomi. (Mara.fi)

Ett annat bra sätt att bekämpa gråekonomi är att alltid få sin lön betalad lagligt till ett bankkonto. Det är mycket viktigt att man får ett löneutdrag och att arbetsgivaren har betalat lönen på rätt sätt. (kuluttajaliitto.fi)

Grå ekonomi ökar ofta under lågkonjunktur. När företag har det svårt ekonomiskt försöker de ofta undvika skatter för att uppnå en större vinst. På grund av stora ekonomiska skattebortfall har utökade åtgärder för bekämpning av gråekonomi tagits. Regeringen tog 19 januari 2012 ett principbeslutet om ett handlingsprogram mot svarta ekonomi och ekonomisk brottslighet för åren 2012-2015. Syftet var att minska den gråekonomin och den ekonomiska brottsligheten samt att stödja laglig affärsverksamhet och sund konkurrens mellan företag. I handlings-

planen betonas företagens ansvar och det ansvar som medborgare har i kampen mot den svarta ekonomin. (Vero.fi)

Enligt beslutet kan vanliga medborgare bekämpa grå ekonomi genom att alltid begära ett kvitto för köpt vara, samt meddela myndigheterna ifall de märker något olagligt. (vero.fi)

Handlingsplanen omfattar totalt 22 projekt, som myndigheterna, skatteverket och polisen skall ta itu med före år 2015. En mycket viktig åtgärd som projektet skall se över är, hur vanlig är manipulering av kassaparater samt metoder för att bekämpa detta. Baserat på resultatet skall myndigheterna klarlägga de nödvändiga förberedelserna som bör tas för i bruk tagning av typgodkända kassaapparater, samt skyldigheten att tillhandahålla ett kvitto för köpt vara. Berättar mera om typ god kända Kassaregister i kapitel 4.1. (finlex.fi)

Enligt skatteverket skulle också en bättre övervakning av kontantköp minska skattefusk.

TABELL 4, Köp år 2011

	Köp (milj. st)	Andelen Händelser	Värde (milj. €)	Medeltal storlek av köp (€)
Debit-Kort	995	43 %	30 600	30
Kontant	1 170	50 %	15 200	13
Credit-Kort	156	7 %	10 100	65
Totalt	2 321	100 %	55 900	24

I tabell 3 syns köpen som registrerades i Finland år 2011, I tabellen kan utläsas att kontantköp är den största formen av betalning i antal transaktioner, men inte störst till värdet (euro) och minst till medeltal enskilda köp i euron. På grund av denna stor mängd kontanta transaktioner är det viktigt med god övervakning och kontroll. Stor mängd köp med liten summa per köp har också en bidragande faktor till grå ekonomi, om en person köper t.ex. en vara för 2 € är hen inte lika brydd om kvitto som om hen köper en vara för 20 €. (HE 23/2013)

2.4 Övervakning och alkoholförsäljnings licens

När en restaurang eller ett hotell ansöker om alkoholförsäljning går ansökan via regionalförvaltningsverket (RFV). Lovet eller licensen för att sälja alkohol beviljas av företagets hem kommuns RFV, företagaren måste lämna in en skriftlig ansökan och lovet beviljas för en bestämd tid eller för tillfälligt bruk. (avi.fi)

Enligt lagen beviljas licensen till myndig person som inte är i konkurs och vars handlingsbehörighet inte har begränsats och som har den tillförlitlighet som krävs för servering av alkoholdrycker. Sökanden ska dessutom ha goda behövliga ekonomiska och yrkesmässiga förutsättningar. (avi.fi)

Behandlingstiden för en licensansökning är i regel 2 månader. En näringsidkare eller företagaren som beviljats serveringstillstånd för ett visst ställe, dvs. restaurangen eller hotellet, kan inte servera alkoholdrycker på ett annat serveringsställe innan han eller hon fått serveringstillstånd för det andra stället. Företagaren är också skyldig att meddela om ägarändringar eller dylikt till regionalförvaltningsverket. (avi.fi)

Regionförvaltningsverket övervakar inom sina områden (kommun) serveringen av alkoholdrycker. RFV övervakar också reklam och annan försäljnings främjande verksamhet för alkoholdrycker. Valvira har samma uppgift men på i större skala, de kontrollerar och övervakar hela Finlands alkoholförsäljning och reklam. (avi.fi / Valvira.fi)

En mycket viktig del av kontrollen av serveringen är företagarens egenkontroll. Största och viktigaste delen av egenkontrollen är ju såklart kontrollen över alkohol och tobak, de skall kontrolleras så att försäljningen stämmer ihop med lagret. Med egenkontroll av serveringen avses också restaurangens egen planering av servering samt kontroll. Med restaurangens egenkontroll kan verksamhetens kvalitet förbättras och risken för missförstånd samt fel minskas. Det är också på företagarens eget ansvar att hålla ordning i sin restaurang, om detta inte är möjligt skall företagaren kontakta myndigheter som t.ex. polisen. Alla dessa saker bidrar till

kundernas trivsel i restaurangen. RVF har på sina hemsidor en handbok för egenkontroll och instruktioner hur företagaren skall utföra egenkontrollen. (avi.fi)

Själva övervakningen av restauranger sköts i praktiken av regionalförvaltningsverket, skattemyndigheterna, tullen och polismyndigheterna. Alla dessa myndigheter kan utföra kontroller tillsammans eller separat. Restauranger väljs ut på basen av tips som kommit in till myndigheterna eller på måfå, vem som helst kan alltså bli kontrollerad när som helst. Granskningarna utförs av polisen, gränsbevakningen, NTM-centralen och Skatteverket. Under Kontrollen granskas oftast alkoholförsäljning, företagarens egen kontroll, olycksfallsförsäkringar, arbetsturslistor, arbetsplatshälsovårdens kontrakt och arbetstagarnas kontrakt. Utöver det görs också bokföringsrelaterade kontroller av löneutbetalningar, arbetstider och semestrar. (valvira.fi / avi.fi)

3. BESTRAFNING OCH KVITTOSKYLDIGHETSLAGEN

Om en företagare döms för gråekonomi leder det ofta till böter, fängelsestraff eller båda. Företagaren måste ofta betala tillbaka den ekonomiska vinningen hen fick genom att begå brottet. Ett företag som begår brott kan få upp till 850000€ i böter eller ett försäljnings och affärsförbud. Staten kan också bestraffa arbetstagare som utfört arbete i företaget separat utöver företagets bestraffning. Mellan åren 2005 och 2010 fick 1700 personer affärs förbud på grund av gråekonomi och 2010 utdelades 597 fängelsestraff. (Mustatulevaisuus.fi)

De vanligaste benämningarna till orsaken för straffen är: förundersökning för affärsförbud, bokföringsbrott, grovt bokföringsbrott och grovt skattefusk. Största delen av de som dömts är från Finland eller Sydvästasien. (HE 3/2013)

3.1 Bakgrund till kvittoskyldighetslagen

Innan kvittoskyldighetslagen togs i kraft 1.1.2014 fanns det ingen allmän skyldighet i Finland att ge ut kvitto för köpt vara. Att få ett kvitto för köpt vara ses dock som god och normal affärssed. Ur konsumentskyddets synvinkel har ett kvitto det primära syftet att visa att betalning skett, och att kunden har fått den vara som kunden och försäljare kommit överens om. Kvittot visar också från vilken butik varan är köpt, och till vilket pris. Kvittot gör det också lättare för kunden att returnera produkten eller lämna en reklamation över problem och fel i produkten.

Behov att autentisera transaktioner baseras på bokföringslagen (1336/1997). Varje person som bedriver affärsverksamhet och yrkesverksamhet måste kunna redovisa för köpt och såld vara.

3.2 Kvittoskyldighetslagen, 1.1.2014

Den nya lagen om kvittoskyldigheter togs i bruk från och med den 1 januari 2014. Lagen betyder att näringsidkare skall erbjuda den som köper en vara eller en tjänst ett kvitto av betalningen. Viktigaste syftet med lagen är att bekämpa gråekonomi genom att minska näringsidkarnas möjligheter att låta bli att bokföra inkomst från försäljning mot kontant betalning, och genom att främja köparnas möjligheter att upptäcka sådan försäljning. (Vero.fi/Finlex.fi)

Lagen om skyldigheten gäller alla branscher, näringsidkarens omsättning måste dock vara över 8500€ per år. Lagen gäller inte för idkare inom Förenings- och hobbyverksamhet eller skog- och jordbruk. Automater och torghandel utomhus påverkas inte heller av den nya lagstiftningen. (Vero.fi/Finlex.fi)

Den nya lagen standardiserar också informationen som måste finnas på ett kvitto. Före detta var informationen som skulle vara på kvittot endast en rekommendation, inte ett måste. Näringsidkarens namn, kontaktinformation, FO-nummer, datum då kvittot har tagits fram och dess identifikationsnummer måste nu alla finnas på kvittot som idkaren är skyldig att erbjuda. Mängden och arten på varorna som idkaren har sålt och arten av tjänster som sålts och det belopp som kunden har betalat för varorna eller tjänsten måste också naturligtvis finnas på kvittot. Kvittot kan vara skrivet för hand eller i elektronisk form. Kvittot måste vara daterat och numrerat, så att handlingen kan verifieras vid behov. En modell på ett standardiserat elektroniskt kvitto finns som bilaga 4. (Vero.fi/Finlex.fi)

Som på kvittot i Bilaga 4 kan ses måste det innehålla: produktens skatte procent, tid, datum, köpt produkt, pris av produkt, företaget som sålt produkten, samt dess FO-nummer, och kontakt uppgifter till företaget.

Statistik om hur lagen följs eller har fungerat finns inte. Lagen är helt enkelt för ny.

3.3 Syfte

Huvud syftet med den nya lagen är att på ett nytt och bättre sätt kunna bekämpa gråekonomi. Lagen gör det också lättare för kontroll, en person kan gå till t.ex. en restaurang och köpa en produkt och då måste hen bli erbjuden ett kvitto, om kvittot inte erbjuds gör sig näringsidkaren skyldig till ett brott. Myndigheterna kommer att intensifiera övervakning av lagen i början av 2014.(Vero.fi / Finlex.fi)

Som straff för företag som bryter mot den nya lagen uppgår böterna till minst 300€ och högst 1000€. Botens storlek beror på om förfarandet har upprepats samt till värdet av den vara eller tjänst som försummelsen av skyldigheten att erbjuda kvitto gäller. (vero.fi)

4. ANDRA PLANERADE ÅTGÄRDER

Kvittoskyldighetslagen är en av många ändringar som staten har planerat för motarbetandet av gråekonomi. Kvittoskyldighetslagen steg i kraft så snabbt för den krävde relativt lite bakgrundsarbete och förberedelse. Nästa steg enligt staten och skatteverket är typgodkända kassamaskiner, en förändring som går hand i hand med kvittoskyldighets lagen.

4.1 Typgodkända kassaregister

Produkter som säljs förbi kassan och inte anmäls av företagaren är ett av de största ekonomiska problemen och brotten i Finland. Detta händer mest inom Hotell och restaurangbranschen men även inom andra branscher som t.ex. byggnads- och transportbranschen.

För att lösa detta problem har riksdagen och skatteverket igångsatt ett projekt för att utreda hur snabbt dessa maskiner kan tas i bruk. Typgodkända kassamaskiner skulle nästan helt eliminera förbi försäljning och oregistrerade kontant lyft ur kassaregistret, samt annat fusk. Maskinerna skickar sina rapporter oftare än vanliga maskiner som endast skickar rapporten om sålda produkter en gång per dag. Detta förhindrar företagaren från att ändra på informationen. (HE 23/2013)

I Sverige har dessa maskiner tagits i bruk och har varit mycket effektiva. Maskinerna är ett måste inom alla branscher som använder sig av kontant försäljning. För att ett kassaregister skall vara typ godkänt måste det vara anslutet till en statligt kontrollenhet. Kombinationen av till verkar deklarerat kassaregister och certifierad kontrollenhet benämns som certifierat kassaregister eller typgodkända kassaregister. Några certifierade kassaregister i dess egentlig mening finns dock inte. En tidtabell för att ta i bruk detta systemet i Finland finns ännu inte, men är under arbete. (vero.fi)

Jag intervjuade en person från skatteverket om saken. Hen kunde inte berätta om lagförändringar angående typ godkända kassaregister. Hen kunde inte svara på frågorna angående registren eller visste inte heller om tidtabellen för lagändringen, eller om lagändringen ens blir av.

4.2 Bättre kontroll möjligheter

Företag som inte har alkoholförsäljnings tillstånd blir inte kontrollerade av tillståndsmyndigheterna som är ansvariga för alkoholförsäljnings tillstånd. Detta betyder att restauranger som öppnas och inte söker om tillstånd i princip kan sälja alkohol olagligt under disken, och ingen kommer för att granska saken p.g.a. inget tillstånd behövs. Detta är en sak Skatteverket vill ändra på. Möjligheten att kontrollera alla företag, oberoende om de säljer alkohol eller inte, skulle enligt skattemyndigheterna minska på gråekonomi och olaglig införsel av alkohol. (TEM 3/2013)

Det har också hänt att företag som är bredvid varan säljer alkohol till varandras kunder. Det har hänt att en person hur de ätit vid en restaurang och frågat efter ett glas vin. Restaurangen hade inte lov att sälja alkohol och hade därför begärt att kunderna skulle gå och köpa alkohol från restaurangen som var bredvid. Servitören hade också berättat för kunderna att om Restaurangens ägare kommer vet hon inte något om saken eller hur de fått sitt vin.

Saker som denna är mycket problematiska för Valvira och Regionalförvaltningsverket som är ansvariga för att kontrollera och övervaka alkoholförsäljning.

Företag som inte söker om tillstånd granskas endast av skattemyndigheterna och polis om de kallas på plats p.g.a. störningar eller ordnings problem. (HE 23/2013)

4.3 Identitetsbevis med skattenummer på arbetsplatsen.

Identitetsbevis med skattenummer är redan ett måste, sedan 2012, inom byggbranschen, alla arbetare som jobbar på ett bygge måste bära idbevis, nu önskar skattemyndigheterna införa dessa kort även inom hotell och restaurang branschen. På grund av att hotell- och restaurangbranschen sysselsätter en så stor mängd människor, är ett av de största problem skattemyndigheterna upptäcker under sina kontroller svart/hemlig arbetskraft. Det är också mycket svårt för myndigheterna att klarlägga om rätt person utför rätt skift, eller om personen som jobbar är någon helt annan. Identitetsbevis med skattenummer skulle eliminera alla dessa problem och skulle göra kontrollanternas jobb mycket lättare. (HE 23/2013)

På grund av detta skulle skatteverket vilja införa dessa kort även inom hotell och restaurang branschen. Kortet skall vara synligt under hela arbetsskiftet och arbetsgivaren borde ha en förteckning på alla arbetstagare och deras uppgift inom företaget. Nedan finns en modell på ett kort samt informationen den bör innehålla. (HE 23/2013 och Veronumero.fi)



Kortet torde innehålla:

- För och efternamn på arbetstagaren
- Skattenummer
- Födelsedatum (valfritt)
- Arbetsgivare
- Arbetsgivarens FO-Nummer
- Giltighets tid

- g) Arbetsgivarens/företagets logo
- h) Bild på arbetstagaren
- i) Kortets elektroniska ID

Bilden är en mall från Sidan Veronumero.fi och är inte ett äkta ID-Kort utan en mall för att visa de saker ett kort torde innehålla. (veronumero.fi)

5. INTERVJUERNA

I mitt arbete beslöt jag mig för att intervjua människor som jobbar inom hotell och restaurangbranschen. Som jag redan nämnde tidigare, är arbetet inte ämnat att hitta förbrytare utan kartlägga problem. På grund av att ämnet är så känsligt kommer alla de personer jag intervjuar och de ställen de jobbar på att förbli anonyma. Jag kommer att presentera människorna jag intervjuat, berätta om deras arbetsbild och ge en kort förklaring varför jag beslöt att göra en intervju med just den personen. Människorna jag intervjuat har alla jobbat än längre tid inom branschen (5-10 år) och har alla en mycket bra bild och kännedom om branschen.

Jag gjorde också ett frågeformulär som jag delade ut bland tredje års restonom studeranden på Vasa yrkeshögskola. Frågeformuläret finns som bilaga 6. I formuläret tar jag upp 3 viktiga punkter: Om de har jobbat eller vet om någon som har jobbat svart, om de visste och hur de fick information om kvittoskyldighetslagen och hur ofta de får kvitto när de är kund. 18 studerande svarade på frågeformuläret. Frågeformuläret delades ut och svarades på 13.11.

Intervjuerna utfördes på platsen där personen arbetade, oftast under arbetets gång. Personerna jag intervjuade jobbade med nästan alla jobb inom hotell- och restaurangbranschen. Jag intervjuade en nattklubbsägare, en dörrvakt/portier, hotell receptionist, restaurangägare och en anställd inom en myndighet som är ansvarig för kontroller. Fören intervjuerna gjordes, berättade jag för personerna att de kommer att förbli totalt anonyma, syftet var alltså inte att hitta förbrytare, utan problemen och sättet, som problemen kan åtgärdas på.

Jag har valt att dela in svaren i teman och analysera dem enligt tema. Vissa av svaren, som inte har något att göra med grå ekonomi har jag separat. Dessa frågor är gjorda för att ge en liten bakgrunds information om personen i fråga.

Intervju frågorna är nästan identiska, det finns endast små skillnader på frågorna 1 och 2 p.ga de olika ställen som personerna jobbar på och arbetserfarenheten de har. Frågorna och svaren finns som bilaga.

5.1 Syfte

Syftet med intervjuerna är att få en inblick i vad människor inom branschen tycker och tänker om gråekonomi, skatteverkets övervakning samt den nya kvittoskyldighetslagen. De intervjuade kommer att vara personer med olika bakgrund med olika utbildningar och olika arbetsuppgifter inom branschen.

Människorna kommer också från olik etniska bakgrund vilket jag också tror kan påverka deras åsikter och vad de tänker om frågorna jag ställer.

5.2 Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet mäter hur trovärdigt ett arbete är gjort. För de sätt man samlat information på vill man försöka få en uppfattning om hur väl de mäter den sak man vill få reda på. Man använder då begreppen validitet och reliabilitet för att beskriva hur bra insamling av data har fungerat. God validitet och reliabilitet är en förutsättning för att resultat skall kunna generaliseras.

Inom en forskning eller ett arbete handlar validitet egentligen om att kunna ange i vilken situation och för vilken målgrupp resultaten är sanna. I studier som gjorts på kvalitativt sätt handlar reliabilitet och validitet om att beskriva och berätta om på vilket sätt informationen har samlats in.

5.3 Problem

Mina interjuver är ganska svåra att klargöra från en validitets och realibilitets synvinkel, människorna är anonyma och ställen de jobbar på förblir okända. på grund av att ämnet är så känsligt är det mycket svårt att få människor att prata eller berätta om sina åsikter eller tankar, man är rädd för att hamna i problem eller få ett dåligt rykte. Till exempel den personen jag intervjuade från en kontroll myndighet kunde inte svara på frågorna ur en personlig synvinkel p.ga. att hen kunnat hamna i problem på jobbet för sina personliga tankar och åsikter.

Jag tycker ändå att metningarna och intervjuerna gick mycket bra, på grund av att människorna förblev anonyma öppnade de sig mycket mer om ämnet och berättade öppet om de saker som de tyckte var rätt och fel.

6. DE INTERVJUADE

I detta kapitel berättar jag bakgrund till de intervjuade samt information deras arbete och arbetsuppgift.

Jag började med att intervjua en restaurang ägare. Personen har ägt en egen mycket framgångsrik restaurang i nästan 5 år och har före det jobbat på flera andra. Personen har bott i Finland i ungefär 10 år.

Restaurangen hen äger har runt 50 kundplatser och har alkoholförsäljnings tillstånd. Intervjun utfördes på finska och är översatt till svenska.

Andra personen jag intervjuade har jobbat som portier på en stor nattklubb. Hen har jobbat vid nattklubbens garderob i nästan ett år och före det som dörrvakt och ordningsvakt. Hen jobbar inte mera som ordningsvakt/portier, har inte jobbat det senaste 3 månaderna, slutade p.ga. andra arbetsuppgifter.

Nattklubben där hen jobbade för var stor, största kundgruppen är unga vuxna som studerar och är i arbetslivet. Intervjun utfördes under arbetstid.

Nattklubbsägaren jag intervjuade har ägt en egen nattklubb i 24 år. Nattklubben har ändrat form och koncept 2 gånger under denna tid. Personen har under hela denna tid själv jobbat i nattklubben. Nattklubben är öppen 4 dagar i veckan. Nattklubben serverar alkoholhaltiga drycker och mat. Största kundgruppen är unga vuxna (20-30år) och äldre par (50-65år).

Intervjun utfördes under arbetstid i företagarens fullsatta nattklubb. Nattklubben som personen äger är inte andra intervjuandets arbetsplats.

Den sista personen jag intervjuade var en person som jobbar på ett stort hotell. Hotellet har hög utrustningsgrad och många rum, det har rankats på flera sidor som t.ex. på booking.com som ett av de bästa i landet. Personen jobbar på hotellet

och har jobbat där i 4 år, före det studerade hen och under studietiden jobbade hen också vid hotellet som deltids anställd. Intervjun gjordes på fritiden.

Frågorna samt utskrivna svar finns som bilaga 1 och 2.

De intervjuade var till största del mycket hjälpsamma, några tyckte inte om ämnet och det kändes ibland svårt att få dem att prata.

Jag valde dessa personer på grund av att de alla jobbar inom olika delar av hotell- och restaurangbranschen. Alla har olika bakgrunder, arbetserfarenheter och arbetsuppgifter. Själva val processen var ganska enkel, jag valde först företag jag känner igen, som funnits länge och som är framgångsrika. Sedan presenterade jag mitt ämne och frågade om de vill vara med och göra en anonym intervju.

7. ANALYS

Frågorna jag ställde och personerna jag intervjuade valde jag för att få en så stor spridning på yrke, ålder och erfarenhet som möjligt. En viktig del var att få så många olika synvinklar och tankar med som möjligt. De första två frågorna var endast för att få med en bakgrund och klargöra vad personen gjort och gör, jag viste ju inte heller själv något om personerna jag intervjuade.

Det var mycket svårt att få människor att ge ut ett tal över gråekonomi eller vad de tror om gråekonomi, ämnet är ju såklart hemskt svårt att prata om med någon helt främmande människa man inte känner.

Några av de intervjuade hade erfarenhet av gråekonomi, främst de som var ägare eller krögare och de som varit en längre tid på branschen. Detta är naturligtvis på grund av att de är de människorna som sköter största delen av det dagliga jobbet på en restaurang, och dessa personer är de som människor kontaktar om de har frågor, eller något de tycker restaurangen kan göra annorlunda. Tror det är ganska osannolikt att en person försöker få en vanlig arbetare att utöva gråekonomi, det händer säkert också.

7.1 Tema 1; Hur syns grå ekonomi?

När jag fick svaren på mina frågor märkte jag att det finns stora skillnader på de människor som har lång arbetserfarenhet och de som är relativt nya till branschen. De som inte har lång erfarenhet av branschen kanske är okunniga och till och med lite blåögda. Detta syns mycket bra när man jämför svaren från intervju 5 eller 2 och 1 eller 4.

Intervjuad 5 ”Måste säga att vet faktiskt inte, har inte riktigt något intresse om ämnet eller problemet. Har hört ett och annat men tycker att alla är ansvariga för sitt eget och vad han eller hon gör eller inte gör.”

Intervjuad 1 ”Den syns nog, och syns nog, tyvärr. Många jobbar svart, fifflar med kvitton, köper produkter av varann (pegar tvätt). Jag har aldrig förstått det själv, staten tycker jag inte är den som tar utan den som ger. Pengarna bara snurrar i gråa zonen och man blir inte rikare. Jag tror att Grå ekonomi börjar från företagaren själv, det är han som själv bestämmer om han vill vara brottsling eller inte. Jag tycker inte det helt enkelt är lönsamt. Jag har aldrig förstått priserna heller, att sälja en pizza för 5€ som några gör. Kan inte helt enkelt vara helt lagligt.”

Dessa två personer jobbar såklart inom olika delar av branschen men skillnaden är ändå otroligt tydlig. Hotellreceptionisten har tydligt inget intresse eller kunskap om problemet, det känns som om hen lever i tron att problemet inte finns eller att det är mycket litet. Detta kan ju såklart bero på flera saker men jag tror ändå arbetserfarenhet och ointresse för ämnet bidrar mest.

Restaurangägaren i andra hand har klart o tydligt en åsikt och kunskap om problemet. Hen berättade om kvittofiffel, penningtvätt och svart arbetskraft, som är de vanligaste formerna av grå ekonomi, se kapitel 2 Grå Ekonomi. Hen berättade också att detta är ganska vanligt bland pizzerior och snabbmats restauranger vilket stämmer med den teoretiska del i kapitel 2.3 Bekämpning av Grå Ekonomi. Intervjuade 4 nämnde också om dessa restauranger och hur hen har en sådan bild av att alla använder sig av gråekonomi. Det finns alltså en del yrkesmänniskor som har en nedlåtande åsikt om dessa, ofta utländska, restauranger. Detta är ju själv klart helt fel, man kan inte dra alla över samma kam, bara för att några är skurkar, är alla inte det.

Personen som var restaurangägare nämnde också om kvitto fiffel i intervjun.

”Många ställen här i trakten vet jag att håller på med att i t.ex. förväg printtar kvitto och dylikt. Tycker inte att de förtjänar att vara öppna, tävlingen mellan oss

och hela den här branschen är redan tillräckligt hård och så fuskar bara några, känns inte bra!”

En annan mycket intressant sak som kom fram i intervju 1 och 4 var priserna på mat och hurdana känslor de väcker:

”Jag har aldrig förstått priserna heller, att sälja en pizza för 5€ som några gör. Kan inte helt enkelt vara helt lagligt.”

”tycker det är svårt att prata om denna sak utan att känna sig rasistisk. Alltså det går ju inte att sälja mat eller pizza för 5-6€, det går bara helt enkelt inte med rena papper. Ändå säljer alla pizzerior här i trakten billig mat och ingen lägger sig i. Är alltså absolut inte rasist men tycker det är fel.”

Detta problem är en sak som myndigheterna har försökt ta itu med, problemet har jag skrivit om i teoretiska delen i kapitel 2.3 Bekämpning av grå ekonomi. I kapitlet framkommer klart och tydligt att en restaurang som säljer t.ex. en pizza för 5€ inte kan göra det utan att använda sig av grå ekonomi, priset är helt enkelt för lågt för att pizzerian skall göra vinst om företagaren sköter alla sina lagstadgade förpliktelser.

Tycker det är mycket intressant att båda dessa två människor nämnde saken och att de båda har samma åsikt. Det visar också på att de båda är mycket pålästa om saken och vet att problemet finns.

Att personen som jobbar som portier nämnde att garderobtjänster i nattklubben ofta ses som ett ställe där ekonomiska brott och grå ekonomi utförs intresserar mig. Hen var av åsikten att de har ett dåligt rykte, som inte enligt honom var förtjänat. Självt märkte jag att rykten och anklagelserna kanske stämmer. Jag besökte nattklubben efter att jag utfört intervjun och fick en känsla av att allting inte kanske var så svart och vitt och hederligt som personen sade. Jag fick t.ex. inget kvitto vid garderoben. När jag frågade efter det sade den unga personen som jobbade där ”du har ju lappen över att du har lämnat din jacka hit, räcker inte det?!”

7.2 Tema 2, Kontrollerna i företagen

När denna sak kom upp under de olika intervjutillfällen väckte det många olika och starka känslor. I svaren på denna fråga syns också arbetserfarenhet mycket tydligt. De erfarna individerna tyckte att kontrollerna fungerar bra, såklart hade de också åsikter om förbättringar men jag fick en helhetsbild av att allt fungerar som det skall.

”Kontrollerna har alltid funkade bra, men de tycker så om sin auktoritet, det känns lite som om de skulle vara poliser och jag förstår varför företagare kanske är rädda. I slutändan är det ändå vi som gör så så att de har ett arbete att gå till, man skulle tycka att de skulle vara lite mer tacksamma. Men de är alltid mycket korrekta under sina kontroller.”

” tycker alltid allt har fungerat bra, har varit så länge här o de känner mig redan så di vet och jag vet hur allt går. En del palaver har vi haft men aldrig något allvarligt.”

De personer som inte har så lång erfarenhet av branschen, och speciellt personen som jobbade på Hotellet, tyckte att kontrollerna var något skrämmande och obehagligt.

”Har bara varit med en kontroll, eller två, en gjordes faktiskt i e restaurang jag var som kund i. När de kontrollerade oss kändes det ganska spänt, min förman blev nästan hysterisk. Hon hade inte jobbat länge som förman och var kanske lite skraj eller orutinerad. De var mycket auktoritetiska och bestämda, frågade mycket och ville se ett och annat. Allt kändes lite skrämmande! Har nog hört av andra att de är mycket trevliga, kanske de bara hade en dålig dag.”

Detta är ett tecken på att man kanske inte vet vad man skall göra under en kontroll. Man är rädd och nervös över att någon okänd kommer och frågar frågor. Såklart faktumet att det är så mycket på spel kanske också kan skrämman någon utan rutin eller erfarenhet. Man vet helt enkelt inte vad som händer eller hur man skall reagera.

En sak jag också märkte var att två av de som intervjuades tyckte att människorna som jobbar inom dessa myndigheter som utför kontrollerna är mycket auktoritetiska.

”Kontrollerna har alltid funkat bra, men de tycker så om sin auktoritet, det känns lite som om de skulle vara poliser”

”De var mycket auktoritetiska och bestämda, frågade mycket och ville se ett och annat.”

7.3 Tema 3, kvittoskyldighetslagen

När jag pratade om den relativt nya kvittoskyldighetslagen i mina intervjuer fick jag många olika åsikter, kändes som om alla hade en åsikt om saken. Några av de intervjuade tyckte att lagen var ganska överdriven och andra tyckte den var bra men kanske lite dåligt informerad.

”Tycker den är kanske lite överdriven, måste jag faktiskt alltid erbjuda kvitto? T.ex. om en vän köper mat, och jag inte erbjuder kvitto är jag kriminell då? Printar och erbjuder alltid kvitto, det har blivit en vana. Många tycker jag är tjatig.”

”Vet inte riktigt vad jag skall tycka, men mina före detta kollegor vid narikkan (garderober) tycker den är löjligt sträng. Själv tycker jag den är bra, många tjafsar ofta om kvitton och tycker det bara är lättare att ge ut kvitto och låta kunden själv bestämma vad han gör med den.”

”Vi blev inte informerade något desto mera, vi har alltid haft som en viktigt sak eller princip att ge ut kvittot åt kunder, den printas ut på ett stort a4 papper och det är nästan omöjligt att glömma att ge det åt kunden. Ett av kvittona lämnar hit till oss och ett tar kunden. I och med att de är av papper och är så stora (a4) så tycker många av kunderna att vi kan slänga dem.”

”tycker den är en bra fortsättning på lagen före den, på verkar inte mig på något sätt men hjälper säkert skatteverket och andra myndigheterna med att hålla kontroll. Att ge ett kvitto tycker jag är en självklarhet och begär alltid kvitto om jag handlar eller är ute och äter”

När man frågade denna fråga märkte man också tydligt hur erfarenhet och ledarskap syns. De som är ansvariga för sin restaurang eller nattklubb måste veta om nya lag ändringar som denna. de som endast jobbar kanske inte vet eller bryr sig lika mycket, speciellt om det inte påverkar deras jobb desto mera.

Informationen om lagändringen är också en sak många klagade på, såklart om restaurangen eller nattklubben har haft alkoholförsäljning så ändrar inte lagstiftningen på något.

7.4 Tema 4 – frågeformulär

Frågeformuläret, som finns som bilaga 6, delade jag ut bland tredje års studerande i Vasa Yrkehögskola. Personerna studerar till restonom och har nyligen kommit tillbaka från sin yrkespraktik. Jag valde just dessa studerande för att de kommer att eller så jobbar de redan inom branschen och p.ga. de just kommit från praktiken, de har alltså en liten bild av vad jobbet inom hotell- och restaurangbranschen kräver.

Frågorna var korta och valda så att de skulle vara lätt att analysera, meningen var alltså inte att göra detta till någon stor del av mitt arbete utan en mindre kompletterande sid förfrågan.

I fråga 1 frågar jag om arbetserfarenhet, det förvånade mig hur många av de intervjuade har jobbat inom de alla 3 val möjligheterna: Hotell, Restaurang och nattklubb. Det fanns också de som inte har jobbat alls inom någon av de tidigare nämnda.

Fråga 2 var gjord för att klargöra om personen har jobbat svart. Jag bad också personen att berätta varför och var hen hade jobbat svart, men berättade också medan jag delade ut formuläret att de inte skulle nämna några namn på personer eller ställen. Det var ungefär 1/3 som jobbat svart, de flesta inom familjens företag eller som extra i någon restaurang/nattklubb. Som förklaring fick jag oftast att människan varit ung, dum och vid behov av pengar.

I fråga 3 frågade jag om Kvittoskyldighetslagen. Viste de om den och hur hade de fått information. Största delen viste om lagen, de hade nästan alltid fått sin information av sin arbetsgivare eller från någon kollega på jobbet. Det var endast 1 eller 2, av 18, som inte viste om lagen.

”Hur ofta får du kvitto som kund” var fråga 4. svar alternativen var A. Alltid B. Oftast och C. Aldrig/Efter att jag frågat. I svaren framkom att dessa människor får sitt kvitto oftast eller alltid, det var endast några få som svarade C, Aldrig/efter att du frågat.

Frågan var kanske lite fel ställd, många av de jag gav formuläret åt kanske inte förstod att det var frågan om Hotell- och restaurangbranschen utan t.ex. om de får kvitto när de går till matbutiken etc.

Alt som alt tyckte jag att frågeformuläret fungerade bra, Eleverna svarade på alt jag frågade och de flesta svaren var bra, alltså användbara för min studie. Hade inte planerat att göra formulären men är mycket nöjd att jag gjorde det.

8. SAMMANFATTNING

När jag började detta arbete var huvudsyftet att redogöra för om grå ekonomi finns, hur det utförs och vad myndigheterna gör för att bekämpa brotten.

Under intervjuerna samt i den teoretiska delen kom det fram att problemen finns. Problemen inom restaurang- och hotellbranschen kanske inte är lika stora som t.ex. inom byggbranschen men de är ändå ett mycket stort problem för de olika myndigheterna som är ansvariga för att stoppa problemet. Grå ekonomi har kanske dock ändrat form, finska företagare har minskat med grå ekonomi medan utländska företagare har tagit över, eller så tycker många av de personerna jag intervjuade. Pizzerior och snabbmats restauranger har ökat i antal under de senaste 10 åren och många av dessa restauranger har utländska ägare. Tävlingen är hård och då gör många företagare sitt all för att få lite extra.

Frågeformuläret bevisade också det som togs upp i teorin; unga jobbar svart. Vare sig det är frågan om ett familjeföretag eller som extra på någon restaurang så sade alla att de gjorde det på grund av att de inte kanske kände till om att det var olagligt och att de hade ett stort behov av pengar. Unga människor är en av de största grupperna som jobbar svart, se kapitel 2.1.

Något som förvånade mig var hur människor förhåller sig till de kontrollerande myndigheterna. Har läst i tidningar och hört av bekanta hur kontrollerande myndigheterna, speciellt Valvira, är otroligt jobbiga att ha att göra med. Men till min förvånad var det endast en bråkdel av de intervjuade som hade negativt att säga. Många berättade om hur de var auktoritetiska men tycker det nästan är ett måste i

ett jobb som deras, man måste få människor att respektera ens jobb och det man gör.

De åtgärder som staten har utfört och planerat har minskat problemet och kommer att minska problemet. Problemet med kontrollerna tycker jag är statens viktigaste åtgärd, att möjliggöra kontroller i ALLA restauranger och hotell även om de inte har alkoholförsäljning eller inte är ett måste. En annan intressant åtgärd är typgodkända kassaregister, det är ännu oklart när eller om de kommer att tas i bruk men jag tror de kan vara nästa steg mot att minska grå ekonomi och speciellt kvittotiffel samt förbi försäljning.

Ett bra sätt jag tycker man skulle minska grå ekonomi på är att ha utbildnings eller skolnings tillfällen för nya företagare. Dessa utbildningstillfällen skulle vara ett måste för alla som startar ett företag, om de inte har en tidigare utbildning eller erfarenhet om hur ett företag skall skötas. Om en företagare skulle t.ex. vilja öppna en pizzeria skulle utbildningstillfället gå ut på att lära företagaren allt om hur man gör det, allt från egenkontroll till hygien osv. En stor del av de som utför grå ekonomi tror jag gör det p.g.a. att de inte vet om reglerna eller lagen, de kanske inte vet om att kvittot måste ges till varje kund eller att man inte får jobba svart.

Utbildning eller skolning tycker jag också skulle vara bra för unga människor, t.ex. restonom studerande eller tradenom studerande. Många som studerar dessa ämnen kommer att jobba inom branschen på ett eller annat sätt, och där skulle kunskap om problemen inte bara hjälpa dem själva utan hela landet.

Kvittoskyldighetslagen som trädde i kraft 1.1.2014 tycks inte ha haft stor ändring på hotell- och restaurangbranschen, några av de intervjuade tyckte lagen var överdriven och onödigt sträng men att den ändå var bra och nödvändig. Självt har jag inte märkt någon skillnad, tycker ännu många restauranger och nattklubbar är mycket dåliga på att ge ut kvitton åt kunder. Under den tiden jag skrev på arbetet var jag och åt på restauranger 4 gånger och fick kvittot endast 3, vilket kanske låter som mycket bra men när man vet att kvittot är ett måste är resultatet dåligt. Samma sak märkte jag på nattklubbar, mycket få kunder får kvitton vid garderoben eller när de köper något, fast man frågar efter kvittot.

Svaren i frågeformulären gav mig ganska olika svar till skillnad från vad jag fick ur intervjuerna. Många av studerandena viste om lagen och hade fått informationen endera av sin chef eller kollega.

Många av de intervjuade frågade vid flera tillfällen ”Inte kommer väl mitt namn ut sedan någon stans? vill inte att människor skall veta vad man tycker och tänker”. Många är alltså rädda eller oroliga vad andra människor skall tycka och tänka om deras tankar om ämnet, de kanske också är rädda för att något hemligt eller olagligt skall komma ut.

Ämnet var också mycket svårt att studera på grund av att det inte finns statistik om problemet på den ort jag utförde arbetet vid. Statistiken som finns är gjord av de hotell och restauranger runt Helsingfors och det går inte att jämföra med orten jag studerade. Helsingfors är helt enkelt så mycket större och mängden restauranger och hotell är bara så otroligt mycket större.

Ett förslag för fortsatta studier skulle vara att utföra en liknande studie om en annan bransch, t.ex. byggnads eller transport branschen. Grå ekonomi framkommer också mycket i dessa två branscher och jag tycker det skulle vara intressant att studera vidare om hur de fungerar och om de använder sig av liknande metoder som t.ex. hotell och restaurangbranschen. Att studera problemet från en etisk synvinkel skulle också vara mycket intressant. Varför utför företagaren dessa saker fast hen vet att det är olagligt och fel? Är fördelarna större eller fler än nackdelarna?

BILAGA 1 - INTERVJU FRÅGORNA 1,4 OCH 5

1. Hur Längre har du jobbat på branschen?
2. Hur tycker du restaurangen har gått? Ekonomiskt etc.
3. Hur syns gråekonomi i er bransch och inom detta området?
 - a. Finns det?
 - b. Hur Mycket?
 - c. Hur?
 - d. Egna upplevelser?
 - e. Egna tankar?
4. Hur fungerar kontrollerna enligt dig (Skatteverket etc.)?
 - a. Deras attityder
 - b. Dina attityder
 - c. Hur ofta?
 - d. Vad kontrollerar de?
 - e. Dina åsikter?
5. Vad tycker du om kvittoskyldighetslagen som steg i kraft 1.1.2014
 - a. Egna åsikter
 - b. Har den påverkat människornas beteende?
 - c. Hur följer ni lagen?
 - d. Hur mycket information fick ni av myndigheterna om lagen?
1. Hur länge jobbade du som portier/dörrvakt vid Nattklubben?
2. Vad tycker du om jobbet?
 - a. För och nackdelar
3. Hur syns gråekonomi i er bransch och på detta området?
 - a. Finns det?
 - b. Hur Mycket?
 - c. Hur?
 - d. Egna upplevelser?
 - e. Egna tankar?
4. Hur fungerar kontrollerna enligt dig (Skatteverket etc.)?

- a. Deras attityder
 - b. Hur ofta?
 - c. Vad kontrollerar de?
 - d. Dina åsikter?
5. Vad tycker du om Kvittoskyldighets lagen som stäg i kraft 1.1.2014
- a. Egna åsikter
 - b. Har den påverkat människornas beteende?
 - c. Hur följer Ni lagen?
 - d. Hur mycket information fick Ni av er arbetsgivare om lagen och möjliga ändringar?
1. Hur Längre har du jobbat på hotellet och i branschen?
2. Hur tycker du arbetet har gått och hur går det för hotellet?
- a. Ekonomiskt etc.
3. Hur syns grå ekonomi i Er bransch och på detta området?
- a. Finns det?
 - b. Hur Mycket?
 - c. Hur?
 - d. Egna upplevelser?
 - e. Egna tankar?
4. Hur fungerar kontrollerna enligt dig (Skatteverket etc.)?
- a. Deras attityder
 - b. Dina attityder
 - c. Hur ofta?
 - d. Vad kontrollerar de?
 - e. Dina åsikter?
5. Vad tycker du om Kvittoskyldighets lagen som steg i kraft 1.1.2014
- a. Egna åsikter
 - b. Har den påverkat människornas beteende?
 - c. Hur följer Ni lagen?
 - d. Hur mycket information fick ni av myndigheterna om lagen?

BILAGA 2 – UTSKRIVNA SVAR PÅ INTERVJU FRÅGORNA.

1. ”Här har jag varit runt 5 år och före det jobbade jag på en restaurang som ligger här nära i några år. I förra restaurangen var jag endast som arbetare men här är jag ägare, fast många tror att jag var ägare också på andra stället på grund av att jag jobbade så himla mycket.”

2. ”Mycket bättre än vad jag kunde tro, varje år har vi gjort klar vinst och det känns bra. Vi har en mycket bra struktur på allt vad vi gör, allt är klart och tydligt och alla vet vad de skall göra och gör. Sådär kanske lite off-topic så köpte vi upp förra personen som ägde lokalen och hade en restaurang här, stället var riktigt riktigt och vi har försökt vårt bästa för att få det så bra som möjligt. Ja tror vi har lyckats. Vi har mycket bra deal om man kan kalla det så med våran leverantör, tycker där är en nyckel till våran framgång. Jag har alltid köpt allt därifrån och då får jag rabatter och olika för-måner som faktiskt har hjälpt mig mycket.”

3. ”Den syns nog, och syns nog, tyvärr. Många jobbar svart, fifflar med kvitton, köper produkter av varann (pegar tvätt). Jag har aldrig förstått det själv, staten tycker jag inte är den som tar utan den som ger. Pengarna bara snurrar i gråa zonen och man blir inte rikare. Jag tror att Grå ekonomi börjar från företagaren själv, det är han som själv bestämmer om han vill vara brottsling eller inte. Jag tycker inte det helt enkelt är lönsamt. Jag har aldrig förstått priserna heller, att sälja en pizza för 5€ som några gör. Kan inte helt enkelt vara helt lagligt.”

4. ”Kontrollerna har alltid funkade bra, men de tycker så om sin auktoritet, det känns lite som om de skulle vara poliser och jag förstår varför företagare kanske är rädda. I slutändan är det ändå vi som gör så så att de har ett arbete att gå till, man skulle tycka att de skulle vara lite mer tacksamma. Men de är alltid mycket korrekta under sina kontroller.

En sak som dock stör mig lite är mina labra resultat på maten. Jag har alltid, alltså så länge jag minns, fått en 4/5. Såklart det låter ju riktigt riktigt bra men det är inte ändå en 5/5. Och om man berättar åt en kund att jag fick 4/5 så tror jag de

också funderar över att varför vi inte fick en 5/5 är det någon fel på maten?? När de kontrollerar kollar de oftast alla papper el-ler vill ha något specifikt kvitto eller något sånt, jag har alltid alla papper i skick så tycker inte jag behöver vara nervös eller orolig.”

5. ”Tycker den är kanske lite överdriven, måste jag faktiskt alltid erbjuda kvitto? T.ex. om en vän köper mat, och jag inte erbjuder kvitto är jag kri-minell då? Printar och erbjuder alltid kvitto, det har blivit en vana. Många tycker jag är tjugig. Många ställen här i trakten vet jag att håller på med att i t.ex. förväg printtar kvitto och dylikt. Tycker inte att de förtjänar att vara öppna, tävlingen mellan oss och hela den här branschen är redan tillräckligt hård och så fuskar bara några, känns inte bra!

1. ”Runt ett år, alltså vid dörren och narikkan (garderoben)”

2. ”Jobbet är skit, men pengarna ganska bra. Det har såklart sina nack- och fördelar. Man lär sig känna nya människor, timmarna passar mig bra och jobbet är ett av de mest givande kund betjäningssjobben. Jobbet är ju dock också ganska farligt, finnar kan inte helt enkelt dricka sitt sprit utan att slåss.”

3. ”Svårt att säga, många pratar ju om att alla narikkan (garderober) håller på med grå ekonomi men det tror jag inte riktigt stämmer. Där jag jobbade fanns inget sådant, vi var för stort ställe för att stängas på grund av något sådan onödigt, det är inte värt risken enligt mig. Men det är klart det finns väll nog, har bara inte stött på det, jobbade väll inte tillräckligt länge eller på rätt ställe.”

4. Kontrollerna är väll helt okej, var bara med om en under min tid vid dörren. De kollade papper, hur nattklubben såg ut, vilket skick kunderna var, om alkoholen var i skick och så kollade de väll ID på några kunder, minns inte riktigt. Hela tillfället kändes lite skrämmande kommer jag ihåg, om jag måste vara ärlig. Hela nattklubbens rykte var på spel och vet att det skulle ha kunnat gå riktigt, riktigt fel! Många på klubben (nattklubben) tycker de överdriver och har auktoritet problem, bara för att de kan göra en sak måste de också göra så.”

5. ”Vet inte riktigt vad jag skall tycka, men mina före detta kollegor vid narkkan (garderoben) tycker den är löjligt sträng. Självt tycker jag den är bra, många tjafsar ofta om kvitton och tycker det bara är lättare att ge ut kvitto och låta kunden själv bestämma vad han gör med de.

Tycker informationen jag fick var riktigt bra, chefen sade: Keep it simple, ge kvitto till ALLA.

1. ”Jag har jobbat 24 år på branschen, eller ägt en egen bar/nattklubb i 24 år och jobbar i den som fullanställd i baren och i köket.”

2. ”Om man ser på hela helheten tycker jag det gått bra, såklart tiderna har varit svåra och då har jag hamnat i knipa lite nu som då men annars nog bra. Människorna här i trakten känner mig bra och jag har en mycket bra stamkundskrets som kommer ofta.”

3. ”tycker det är svårt att prata om denna sak utan att känna sig rasistisk. Alltså det går ju inte att sälja mat eller pizza för 5-6€, det går bara helt enkelt inte med rena papper. Ändå säljer alla pizzerior här i trakten billig mat och ingen lägger sig i. Är alltså absolut inte rasist men tycker det är fel. Gråekonomi har väl alltid funnits på branschen, tycker det har blivit bättre kontroll sedan jag började men det finns väl nog ännu kvar. Har fler gånger, speciellt när jag började, blivit erbjuden med olika upplägg att tvätta pengar och sälja kvitton och dylikt men har aldrig sysslat med sådant, tycker det helt enkelt inte är lönsamt. Problemet med gråekonomi är ju tycker jag för dåliga kontroller och en del av problemet tycker jag börjar från arbetsförmedling. Hörde för några år sedan, vet inte om det stämmer, att arbetsförmedling sade åt utlänningar som sökte jobb att starta en pizzeria, såklart när människor kommer från en annan kultur och inte har erfarenhet av att snurra en restaurang så börjar de med fuffens och brott. Får ju det att låta som om alla är skurkar och det är ju såklart helt fel men har en sådan känsla att en stor del utövar gråekonomi. Tror inte en person som utövar grå ekonomi kan skilja på företagets pengar och privata pengar.”

4. ”tycker alltid alt har fungerat bra, har varit så länge här o de känner mig redan så di vet och jag vet hur alt går. En del palaver har vi haft men aldrig något alvarligt. En sak som inte kanske har med ämnet att göra men jag tycker inte Finaland som en stat gynnar småföretagare, stöd etc. är helt otroligt råddigt och uppställt på fel sätt.”

5. ”tycker den är en bra fortsättning på lagen före den, på verkar inte mig på något sätt men hjälper säkert skatteverket och andra myndigheterna med att hålla kon-troll. Att ge ett kvitto tycker jag är en självklarhet och begär alltid kvitto om jag handlar eller är ute och äter. Tycker människor inte har ändrat sitt sätt eller beteende, ibland kan man få en förvånad blick om man frågar om kvitto men oftast tar kunderna kvitto och är nöjda. Infon vi fick om lagen var kanske lite dålig, jag personligen kollade upp saken för att jag tycker om att vara beredd och påläst men andra tyckte den steg i kraft lite för snabbt.”

1. ”Har jobbat här på hotellet i 4 år, kanske lite längre men det var under tiden jag studerade så tycker inte kanske det riktigt räknades, hade så mycket annat på gång då. Det här är enda stället jag jobbat på.”

2. ”Tycker jobbet gått bra, stortrivs. Hotell branschen är enligt mig mycket intressant. Mycket nya människor och varje dag är speciell och unik på sitt sätt.”

3. ”Måste säga att vet faktiskt inte, har inte riktigt något intresse om ämnet eller problemet. Har hört ett och annat men tycker att alla är ansvariga för sitt eget och vad han eller hon gör eller inte gör.”

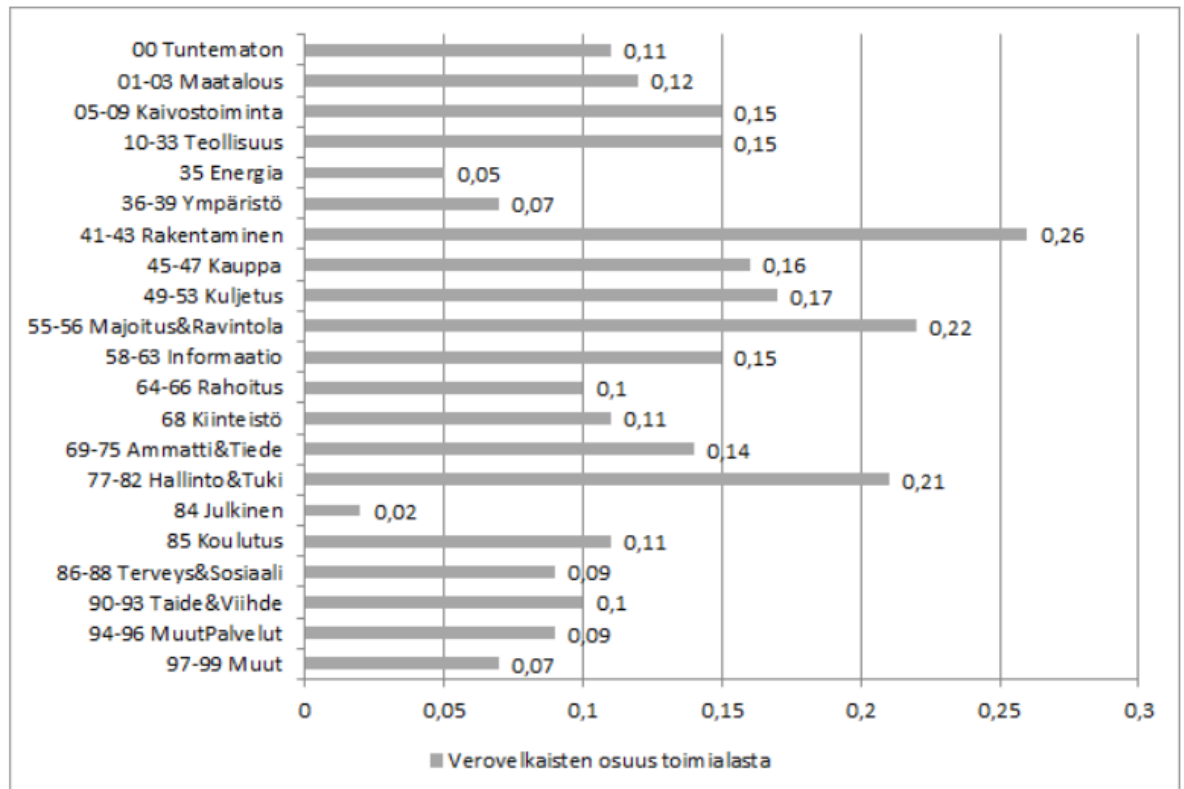
4. ”Har bara varit med en kontroll, eller två, en gjordes faktiskt i e restaurang jag var som kund i. När de kontrollerade oss kändes det ganska spänt, min förman blev nästan hysterisk. Hon hade inte jobbat länge som förman och var kanske lite skraj eller orutinerad. De var mycket auktoritetiska och bestämda, frågade mycket och ville se ett och annat. Allt kändes lite skrämmande! Har nog hört av andra att de är mycket trevliga, kanske de bara hade en dålig dag.”

5. ”Vi blev inte informerade något desto mera, vi har alltid haft som en viktig sak eller princip att ge ut kvittot åt kunder, den printas ut på ett stort a4 papper

och det är nästan omöjligt att glömma att ge det åt kunden. Ett av kvittona lämnar hit till oss och ett tar kunden. I och med att de är av papper och är så stora (a4) så tycker många av kunderna att vi kan slänga dem.’’

BILAGA 3 – SKATTESKYLDIGHET

Verovelkaiset toimialoittain 12/2011 (lähde: Verohallinto 5/2012)



BILAGA 4 - MODELL KVITTOT

KAUPPA ESIMERKKI Oy Matti&Maija Puoti Kuntakatu 100, 12345 Kaupunki P. 010 12 34567 Y-tunnus: 1234567-8 2.1.2014 16:04:38 Kuitti: 12345 Kassa: 3 Asiakas: Kanta-asiakas Kortti: 1234			
Tuotemerkki mehu 1 l app			3.08
Tuote tee 20ps vihr persik-pa			1.75
2 x 15,50 Make up luomivärit			31.00
YHTEENSÄ			----- 35.83
KÄTEINEN			40.00
TAKAISIN			4.17-
ALV	VEROTON	VERO	VEROLLINEN
2 14.00%	4.24	0.59	4.83
YHTEENSÄ	4.24	0.59	4.83
3 24.00%	25.00	6.00	31.00
YHTEENSÄ	25.00	6.00	31.00
KIITOS KÄYNNISTÄ TERVETULOA UUELLEEN! myyjä: Risto auki: ma-pe 7-21, la 7-18, (su 12-18) Mattimaijapuoti.fi			

BILAGA 5 – TOIMIALA

TOIMIALA	Yrityksiä 2006-11	Tarkast uksia	Kattav uus	Harm aa
55101 Hotellit	830	119	14,3 %	
55109 Motellit, matkustajakodit ja vastaavat majoitusliikkeet	430	16	3,7 %	
55201 Retkeilymajat	51	2	3,9 %	
55209 Lomakylät yms. majoitus	335	12	3,6 %	
55300 Leirintäalueet, asuntovaunu- ja matkailuvaunuaalueet	223	10	4,5 %	
55901 Asuntolat ja täysihoidotat yms.	13	1	7,7 %	
55902 Maatilamatkailu, bed & breakfast	248	13	5,2 %	
55903 Lomamökkien vuokraus	665	30	4,5 %	
55909 Muualla luokittelematon majoitustoiminta	342	14	4,1 %	
56-56101 Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta	6 496	529	8,1 %	229
56102 Kahvila-ravintolat	5 563	257	4,6 %	125
56103 Ruokakioskit	1 337	51	3,8 %	
56210 Pitopalvelu	2 000	37	1,9 %	
56290 Henkilöstö- ja laitosruokalat	635	21	3,3 %	
56301 Olut- ja drinkkibaarit	448	52	11,6 %	29
56302 Kahvilat ja kahvibaarit	1 308	29	2,2 %	
55 - 56 yhteensä	20 924	1 193	5,7 %	383

Harmaa = tilastoinnissa harmaan talouden tarkastuksiksi merkityt

Bransch	Företag 2006- 11	Kontroller	%	Grå Ekonomi
Restaurang	6 496	529	8,1	229
Cafeteria	5 563	257	4,6	125
Pub	446	52	11,6	29
Alla	12 505	838	7 %	383

BILAGA 6 – FRÅGEFORMULÄR

1. Har Du jobbat vid något av följande?

- a. Hotell

- b. Nattklubb

- c. Restaurang

2. Har Du blivit erbjuden att jobba svart?

- a. JA
- b. NEJ

Om du svarade JA Hur, var och varför jobbade du svart?

Om du svarade NEJ, har du sett, hört eller vet du om att någon har jobbat svart inom din bransch eller arbetsplats?

Den nya lagen om kvitto skyldighet togs i bruk från och med den 1 januari 2014. Betydelsen med lagen är att näringsidkare måste erbjuda ett kvitto för såld produkt eller tjänst.

3. Fick du instruktioner eller information om lagen?

- a. JA
- b. NEJ

Om du svarade JA, Av vem, hur och tycker du att det var tillräcklig information?

4. Hur ofta får du kvitto som kund?
 - a. Alltid
 - b. Oftast
 - c. Aldrig/efter att du frågat

KÄLLOR

Böcker

-Koskinen, Lennart. 1993. Etik, Ekonomi och företags själ.

-Hirsijärvi, Sirkka. Remes, Pirkko. Liikanen, Pirkko. Sajavaara, Paula. 1991. tutkimus ja sen raportointi.

Elektroniska publikationer

<http://www.kuluttajaliitto.fi/index.phtml?s=337>

Mara.fi

www.Vero.fi

Veronumero.fi

Avi.fi

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130023>

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2013/20130658?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=23%2F2013>

Työelämä- ja markkinaosasto Työryhmän loppuraportti 19.1.2012 - Harmaa talous ja yritysten hallinnollinen taakka majoitus- ja ravitsemisalalla – työryhmän loppuraportti TEM 3/2013

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta HE 23/2013

Majoitus- ja ravitsemusalan yritykset suomessa 2011 / Harmaan talouden selvitys yksikkö / Sannikko & Kärkkäinen 1.11.2012

http://yle.fi/uutiset/ravintoloitsija_iloitsee_muutoksesta_suomalaisten_tottumuksissa/6433614

